

ԵՐԱՐԱՅԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Ս. ԳՐԵԻ ՀԱՅԵՐԷՆ
ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Հայր Յարութիւն Պատկեան

Թարգմանութիւն մը որքան ալ կատարեալ ըլլայ, կը զգացնէ միշտ բնագիրին ազդեցութիւնը:

Աստուածաշունչի հայերէն թարգմանութիւնը, հակառակ անոր որ մեզի կը ներկայանայ կանոնաւոր, միատարր, աւարտուն եւ վայելուչ, օտուտած ազնուութեամբ, զօրութեամբ, փայլով, պերճութեամբ եւ գիտէնիւթին համաձայն ամէն ձեւ առնել՝ ընծայելով մեզի հայերէնի ամէնէն կատարեալ եւ չքնաղ արտայայտութիւններէն մին, իր մէջ որոշակի կը կրէ ոչ-հայկական ոճաբանութիւններ կամ քերականական ձեւեր:

Մանրակրկիտ քննութենէ վերջ կարելի է դասաւորել զանոնք կարեւորութեան կարգով՝ ա. եբրայաբանութիւն, բ. ասորաբանութիւն, գ. յունաբանութիւն եւ դ. լատինական ազդեցութիւն: Վերջին երկուքը գլխաւորապէս Նոր Կտակարանին մէջ, որ ինչպէս ծանօթ է, շարադրուած է յունախօս Հռոմէական կայսրութեան մէջ:

Ներկայ աշխատութիւնը երկիւղած փորձ մըն է ներկայացնելու եբրայաբանութիւններ՝ ըլլայ ոճական, ըլլայ քերականական, որոնց կը հանդիպենք Ս. Գրքի հայերէն թարգմանութեան մէջ:

Աշխատութիւն մը՝ ծնունդ առած դպրոցական գրասեղաններուն վրայ եւ հետագայ պրպտումներով ճոխացած՝ յաւակնութիւնը չունի ամբողջական կամ անսխալ ըլլալու, ջանք մըն է պարզ դասաւորելու եւ քննական լոյսի տակ նկատելու տարիներու ընթացքին լսուած ճշմարտութիւններ. բնականաբար հայերէնի գեղեցկութիւնը նկատուած որոշ ոճաբանութիւններ հոս տարբեր լոյսի տակ

պիտի ներկայանան, որովհետեւ շատ անգամ անոնք ուրիշ բան չեն եթէ ոչ եբրայեցերէնի բառացի թարգմանութիւն:

Սակայն հոս կրնայ ծագիլ դժուարին հարց մը. մեր գրաւոր թարգմանութիւնը սկսած ըլլալով Աստուածաշունչին թարգմանութիւնով անհնարին պիտի ըլլար կարենալ օտարամուտ տարրերը հայկականէն զատորոշել, չունենալով բաղդատութեան եզր, հետեւաբար այս անդրադարձութիւնները կրնային յաւակնուտ եւ դիւրամերժ նկատուիլ իրաւացիօրէն:

Այս էական առարկութեան լուծումը կարելի է զանազան եղանակներով տալ:

Նախ եւ առաջ ներկայացուելիք բացատրութիւնները եբրայեցերէն լեզուին մէջ յատուկ եւ աւօրեայ գործածութեան սահմանուած, բնական, միշտ կրկնուող, մէկ խօսքով սեմական մտայնութեան պտուղ են:

Երկրորդ՝ հայ թարգմանիչը ստէպ միեւնոյն բացատրութիւնը երկու ձեւերով ալ կը գործածէ. այսինքն թէ ենթարկուած եբրայեցերէնի՝ բառացի թարգմանութեամբ, հպատակելով հոլովումներուն կամ գործածուած նմանութիւններուն որ հայերէն շատ իմաստ չունին, եւ թէ՛ ազատ, տալով մեզի իմաստը, ճշգրիտ, բայց առանց կաշկանդուելու բնագիրին դարձուածքներէն: Այս պարագային եթէ նոյնիսկ չկարենայինք առաջիններուն համար եբրայաբանութիւն ըսել, որովհետեւ բծախնդիր առարկող մը միշտ կրնար բաղդատութեան եզր մը պահանջել, ունինք սակայն բացատրութեան նոր ձեւ մը, որ եբրայեցերէն չէ, այլ հայերէն, թէ շարադրութեամբ, թէ մտայնութեամբ:

Հուսկ ուրեմն երբ անցնինք նկատելու Յունարէն եւ Լատիներէն թարգմանութիւնները, այս բոլոր անդրադարձութիւնները դրական հիմ մը կը սկսին ստանալ:

Առաջին նկատելիք կարելոր կէտը այն է որ այս զոյգ թարգմանութիւններն ալ գրեթէ նոյնութեամբ ենթարկուած են եբրայական ազդեցութեան որքան հայերէնը, երբեմն ալ աւելի, ինչպէս քիչ յետոյ պիտի տեսնենք:

Երկրորդը, որ ամենակարեւորն է մեր հարցին մէջ, դասական գրականութեան մը գոյութիւնն է: Արդարեւ երկու լեզուներն ալ Ս. Գրքի թարգմանութիւնը կանխող ճոխ գրականութիւն մը ունին, ոսկեղէն շրջաններ տեսած:

Արդ, երբ նկատի ունենանք որ ոչ մէկ դասական գրիչ, Աստուածաշունչի թարգմանութիւններէն առաջ, սիրած կամ գործածած է բառեր, բացատրութիւններ, պատկերներ եւ քերականական ձեւեր որ մենք «եբրայաբանութիւն» կը կոչենք եւ երկրորդ՝ միայն Ս. Գրքի թարգմանութեան մէջ մուտք կը գործեն անոնք առաջին անգամ, կամ անոնց ստէպ գործածութիւնը կը յայտնուի հոն, կրնանք անվարան հետեւեցնել թէ օտարամուտ են, եբրայաբանութիւն են:

Նիւթէն դուրս է թէեւ հոս խօսիլ յունարէնի կրած ազդեցութիւններու մասին, սակայն որոշ լուսաբանութիւն կրնայ ըլլալ մեզի համար նկատիլը թէ ինչպէս, մասնաւորապէս Նոր Կտակարանը ուղղուած էր հռոմէական կայսրութեան մէջ բնակող յունախօս հրեաներու առ հասարակ, հետեւաբար զերծ չէին կրնար մնալ սեմական մտայնութենէ. մանաւանդ երբ նկատի ունենանք որ ստեղծուած էին ծիսական, կրօնական եւ ընկերական նոր պահանջներ որոնց արտայայտութեան համար յունարէնը կը ներմուծէ 2.000 ոչ դասական նոր բառեր. շատ մը ուրիշ բառեր կը փոխեն իրենց դասական իմաստը ստա-

նալու համար նոր նշանակութիւն, այսպէս *ἐξιδωλον* – ինքնիրմէջ «պատկեր» նշանակող, Ս. Գիրքին մէջ կը դառնայ «կուռք», կամ *λειτουργία* – հասարակաց ծառայութիւն (քաղաքական իմաստով) կը դառնայ «Հոգեւոր պաշտամունք» եւ այլն...: Դասականին անծանօթ՝ նոր բառեր կը ձեւանան բարդութեամբ, օրինակ՝ *ἄνθρωπάροσκος*, կամ կ'որդեգրուին եբրայեցերէն բառեր ինչպէս որ են, եւ հուսկ կը գործածուին յունարէն բառեր՝ սեմական իմաստով, ինչպէս քիչ վերջ պիտի տեսնենք հայերէնին մէջ ալ:

Տրուած համառօտ բայց ճշգրիտ ծանօթութիւններով, գրական հիմերու վրայ դնելէ վերջ մեր վարկածը, անցնինք քննելու հարցը ուղղակի օրինակներով, քաղուած միայն Ս. Գիրքէն, ջանալով միաժամանակ տալ յունարէնի եւ լատիներէնի համապատասխան օրինակները համառօտակի:

1. Եբրայական ոճաբանութիւններ:

ա. Եբրայեցերէնը համադրական լեզու մըն է, ենթակարգեալ շաղկապումներու առատ գործածութեամբ:

«Եւ» շաղկապը նախադասութիւնները կը միացնէ ստէպ, նոյնքան երբ կարելի էր զանց ընել. այսպէս Մատթէոսի մէջ 250 պարագաներ կը ներկայանան, Մարկոսի մէջ 400, Ղուկասի մէջ մօտ 300, Յովհաննէսի մէջ 100:

բ. Պատկերալից բացատրութիւններով կամ անսովոր (մեզի համար) դարձուածքներով արտայայտուելը կը կազմեն եբրայեցերէնի գլխաւոր յատկանիշներէն մին. օրինակներով խօսինք.

- «Աճճ իմ», *anima mea*, ή ψυχή μου, փոխանակ անձնական դերանունին.
- կեցցէ անձն իմ վասն քո (Ծնն. ԺԹ 20).

- Օրհնեսցէ զքեզ անձն իմ (Ծնն. Իէ 4).
- Օրհնեսցէ զիս անձն քո (Ծնն. Իէ 19).
- Խռովեցաւ անձն նորա (Ծնն. ԽԱ 8).
- Երթ ցոյց զանձն քո քահանային (Մտթ. Ը 4).
- Տրտում է անձն իմ... (Մրկ. ԺԴ 34).
- Ապրեցո՛ւ զանձն քո (Մրկ. ԺԵ 30) եւն եւն....:

«Հոգի իմ», Spiritus meus, ή ψυχή μου, նոյնպէս անձնական դերանունի իմաստով.

- Յնծացաւ Հոգի իմ յԱստուած փրկիչ իմ (Ղուկ. Ա 47).
- Հոգին իմ կայ յաղօթս (Ա Կորն. ԺԴ 14).
- Տէր ընդունելի Հոգւոյ իմոյ (Սղմ. ԾԳ 6).
- Ծարաւեցաւ առ քեզ Հոգի իմ (Սղմ. ԿԲ 2).
- Տառապէր յիս Հոգի իմ (Սղմ. ՀԶ 7) եւն....:

«Ձեռք կամ բազուկ Տեառն», Manus Dei, (Domini). Χείρ Κυρίου փոխանակ «Աստուծոյ զօրութիւն»ին.

- Ձեռն Տեառն էր ընդ նմա (Ղուկ. Ա 66).
- Ո՛չ ձեռն իմ արար զայս ամենայն (Գործ. է 50).
- էր ձեռն Տեառն ընդ նոսա (Գործ. ԺԱ 21).
- Ի ձեռն յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի. եւն... (Ա Պետ. Ա 3).
- Քո է բազուկ եւ քո է զօրութիւն (Սղմ. ԶԸ 14).
- Ջբազուկս հզօրաց խոնարհեցուցէ (Ես. ԻԵ 8).
- Բազուկ Տեառն ում յայտնեցաւ (Ես. ԾԳ 1).
- Արար զօրութիւն բազկաւ իւրով (Ղուկ. Ա 51).

- Խորտակեցից զբազուկս նորա հզօրս (Եզեկ. Լ 22).

- Ջօրացուցից զբազուկ արքային (Եզեկ. Լ 24, 25) եւն....:

գ. Եբրայեցերէնի մէջ իմաստին ուժգնութիւնը սաստկացնելու համար ստէպ բային կը միացուի համապատասխան գոյականը. այսպէս՝

- Ցանկանալով ցանկացայ. - Desiderio desideravi. - επιθυμία έπεθύμησα. (Ղուկ. ԻԲ 15).
- Որում նմանութեան նմանեցուցից զնա (Ղուկ. ԺԳ 18).
- Ասա ցնա, կելով կեցցես (Դ Թագ. Ը 10).
- Կելով կեցցէ (Եզեկ. ԺԸ 17, 9, 28: ԼԳ 13) եւն...
- Ցանկացան ցանկութիւն (Թիւ. ԺԱ 4).
- Ցանկայ... զցանկութիւն չարեաց (Առակ. ԻԱ 26).
- Որ հարկանէ ... մահու մեռցի (Ելք. ԻԱ 15)անթիւ...
- Խնդրելով խնդրեաց Մովսէս (Ղեւտ. Ժ 16).
- Խնդիր մի խնդրեմ ի քէն (Գ Թագ. Ա 16).
- Բարկացի սրտմտութեամբ Տէր... (ԲՕր. է 4).
- Եղեւ բարկութիւն սրտմտութեան Տեառն (Թիւ. ԺԲ 9).
- Ծանիջիք զսրտմտութիւն բարկութեան (Թիւ. ԺԴ 34).
- Դադարեաց Տէր ի սրտմտութենէ բարկութեան իւրոյ (Յես. է 26).
- Ամէն ամէն ասեմ ձեզ (Յովհ. Ա 51) եւն...

Բանաստեղծօրէն ըսուած, Յովհ.ի մէջ 25 անգամ:

դ. Գոյականը կը կրկնուի իմաստը ընդհանրացնելու համար.

- Յիշատակ ազգաց յազգս (in generationem et generationem) (Ելք. Գ 15).
- Ընդ Ամաղեկայ յազգաց յազգս (Ելք. Ժէ 16).
- Յիշատակ լինին յազգս ազգս (Եսթ. Թ 28).
- Յաւիտեանս յաւիտենից (նէեմի Թ 5: Սղմ. Ի 5, ԶԸ 53, ՃԻ 48).
- յամենայն ազգս յաւիտենից յաւիտեանս (saeculi saeculorum, του αιφώνος των αιφώνων (Եփ. Գ 21)):

2. Բառական եբրայաբանութիւններ:

Գործածուած են եբրայեցերէն բառեր հայերէն տարրադարձութեամբ, այսպէս՝

- «Աբբա» (Մրկ. ԺԴ 36: Հռոմ. Ը 15: Գաղ. Դ 6).
- «Ռաբբի» ... կոչել ի մարդկանէ ռաբբի, ռաբբի (Մտթ. ԻԳ 7).
- «Ռաբբի, բարուք է մեզ աստ լինել (Մրկ. Թ 4).
- «Կեփաս» Դու կոչեսցիս Կեփաս (Յովհ. Ա 42).
- Երեւեցաւ Կեփայի եւ ապա... (Ա Կոր. ԺԵ 5).
- Յակոբոս եւ Կեփաս եւ Յովհ. (Գաղ. Բ 9).
- «Գեհենն» Պարտաւոր լիցի ի Գեհենն հրոյն (Մտթ. Ե 22).
- Ամենայն մարմինդ քո անկանիցի ի Գեհենն (Մտթ. Ե 29).

- «Սատանայ» Սատանայ կացցէ ընդ աջմէ նորա (Ա Մակ. ՃԸ 6).
- Փորձել ի Սատանայէ (Մտթ. Դ 1).

- Երթ յետս իմ Սատանայ (Մրկ. Ը 33): Կան նաեւ հայերէն բառեր սեմական իմաստով. այսպէս՝

- «Եղբայր» իբրեւ ոեւէ արեւակից.
- Ահա մայր նորա եւ եղբարք նորա (Մտթ. ԺԲ 46).
- Ահա մայր քո եւ եղբարք քո (Մտթ. ԺԲ 47).
- Գան եղբարքն եւ մայր նորա (Մրկ. Գ 31).
- զՅակոբոս զեղբայրն Տեառն (Գաղ. Ա 19) եւն...

«Փայտ» Խաչի իմաստով. Ինկուեալ ի փայտի սպանէք (Գործ. Բ 23).

- Սպանէք կախեալ զփայտէ. - Suspendentes in ligno. - κρεμάσαντες εφπιφξύλου. (Գործ. Ե 30).
- Ջոր եւ սպանին կապեալ զփայտէ (Գործ. Ժ 39).

3. Եբրայական բացատրութիւններ:

- «Ծաշակել զմահ» - մեռնիլ Որք ոչ ճաշակեսցեն զմահ. - Non gustabunt mortem. - μη γεύσονται θανάτου. (Մտթ. ԺԶ 28).
- Որք մի՛ ճաշակեսցեն զմահ (Մրկ. Ը 39).
- Մի՛ ճաշակեսցէ զմահ ի յաւիտեան (Յովհ. Ը 52).
- «Նստել ընդ աջմէ» Բնութեան նմանակցութիւն կը նշանակէ հրեաների քով, իշխելու տիրելու հաւասարութիւն: Նստաւ ընդ աջմէ նորա (Գ Թագ. Բ 19).
- Ջի նստէր ընդ աջմէ Թագաւորին (Ա Եզր. Դ 29).
- Նիստ ընդ աջմէ իմմէ (Մտթ. ԻԲ 44: Սղմ. ԺԵ 8, ԽԴ 10, Ղ 7, ՃԸ 6, 31, ՃԹ

1, 5: Մրկ. Ժ 37, ԺԲ 36, ԺԴ 62, ԺԶ, Ե՛ 19: Ղուկ. Ի 42, ԻԲ 69, Գործ. Բ 34, Է 55) եւ այլն...

«Առնել զօրէնս» կատարել օրէնքը (Գաղ. 2 2):

Հայերէնի մէջ այնքան խորթ է թէեւ այս բացատրութիւնը, սակայն երբայեցերէն է, լատիներէնը կը գործածէ „facere legem”.

- Ոյք առնեն զօրէնս քո (Նէեմ. Ա 5).
- Առնել զօրէնս Տեառն Աստուծոյ քո (Ա Մնաց. ԻԲ 12)
- Առնել զամենայն բանս օրինացս... (Բ Օր. ԻԸ 58, ԼԲ 46).
- Առնել զամենայն պատգամս օրինացս (Բ Օր. ԻԹ 29).

Կայ նաեւ «Գնալ յօրէնս» (Սղմ. ՃԺԸ 1) = Համաձայն:

- «Գիտել» ամուսնական իմաստով.
- Բանզի զայր ոչ գիտեմ. - Quoniam virum non cognosco. - εφπει ανδρα ουφγινωσκω. (Ղուկ. Ա 34).
- Որ զայր ոչ գիտեն (Ծնն. ԺԹ 5, 8: ԺԴ 16).
- Չոր այր ոչ գիտէր (Ծնն. ԺԴ 16).
- Որ գիտիցէ զանկողինս... (Դատ. ԻԱ 11, 12).
- Ոչ գիտաց զանկողինս յանցանաց (Իմստ. Գ 13).

- «Դրուճք դժոխոց»
- Կրնայ նշանակել թէ՛ մահուան դուռը.
- Մերձեալսն ի դրուսնս դժոխոց (Գ Մակ. Ե 28).
- Մտեալ իսկ էին ի դրուսնս դժոխոց (Գ Մակ. Զ 22).

եւ թէ՛ սատանայ կամ սատանայի գորութիւնը.

- Դրուճք դժոխոց զնա մի յաղթած. (Մտթ. ԺԶ 18):

- «Պտուղ որովայնի»
- Fructus ventris lumborum, ὁ καρπὸς τῆς κοιλιᾶς σου (Ղուկ. Ա 47).
- Ի պտղոյ որովայնէ քու մմէ նստուցից (Սղմ. ՃԼԱ 11).
- Չի որդեակ պտուղ որովայնի... (Առակ. ԼԱ 2).
- Օրհնեալ է պտուղ որովայնի քո (Ղուկ. Ա 42).

«Բանալ զբերան».

Պատկերալից բացատրութիւն «խօսիլ»-ի Համազօր.

- Բացեալ զբերան իւր ուսուցանէր. - Aperiens os suum. - καὶ ἀνοι ξας τὸ στόμα αὐτοῦ. (Մտթ. Ե 2).
- Բացից առաւօք զբերան իմ. - Aperiam in parabolis os meum. - Ἀνοίξω εὐ παραβολαῖς τὸ στόμα μου. (Մտթ. ԺԳ 35).
- Եբաց Փիլիպպոս զբերան իւր (Գործ. Ը 35).
- Մերձ էր Պողոս բանալ զբերան իւր (Գործ. ԺԸ 14, Ժ 34: Եփ. Զ 19: Դատ. ԺԱ 35, 36: Եսթ. ԺԴ 10: Բ Մակ. Զ 30: Սղմ. ԻԱ 14, ԼԴ 21, ԼԸ 10, ՀԷ 2: Առակ. ԼԱ 8: Սիր. ԻԹ 31, ԼԹ 7: Յոբ ԼԳ 2, ԼԵ 16: Ես. Ե 14: Դան. Գ 25, 33. Ժ 16: Եզեկ. Գ 2, 27: Յայտ. ԺԳ 6 - «Եբաց զբերան իւր»):

«Գօտիք պնդեալ» արթուն եւ պատրաստ ըլլալու իմաստով.

- Եղիցին գօտիք ձեր պնդեալ - Sint lumbi vestri praecincti. - Ἔστωσαν ἰμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμένοι (Ղուկ. ԺԲ 35).
- Գօտիք ձեր ընդ մէջս (Ելք. ԺԲ 11).
- Ա՛՞՞ գօտի ընդ մէջ (Դ Թագ. Դ 29).
- Գօտի ածեալ պաշտեա՛ զիս (Ղուկ. ԺԷ 8).
- Անձամբ անձին գօտի ածէիր (Յովհ. ԻԱ 18):

Քերականական երբայաբանութիւններ:

ա) «եւ եղեւ...»
et factum st et..., και εγένετο και... կը գործածուի դիմաւոր բայով, Հայերէնի ինչպէս նաեւ լատիներէն եւ յունարէնի մէջ կարելի էր բոլորովին զանց ընել առանց իմաստին վնասելու:

- եւ եղեւ իբրեւ կատարեաց Յիսուս (Մտթ. ԺԹ 1).
- եւ եղեւ նմա ի շաբաթուն անցանել (Մրկ. Բ 23).
- եւ եղեւ ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ (Ղուկ. Բ 1).

բ) «ի» առաւել «աներեւոյթ»-ը բային
Ստէպ կը գործածուի գոյգ Կտակարաններուն մէջն ալ «մինչդեռ» «իբրեւ»-ի իմաստով. cum + աներեւոյթ, εν τω + աներեւոյթ.

- եւ եղեւ ի քահանայանալն նորա... - Factum est autem cum sacerdotio fungeretur - Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν (Ղուկ. Ա 8).
- յելանելն ձեր յեղիպտոսէ (Յես. Բ 10).
- Ի յամել փեսային (Մտթ. ԻԵ 5).
- յելանելն նոցա յերուսաղէմ (Ղուկ. Բ 42).
- Ի դարձուցանել զթիկունս իւր (Ա Թագ. Ժ 9).
- Ի գնալն նորա ի Սիկելակ (Ա Մնաց. ԺԲ 20):

գ) Անցեալ դերբայներու ոչ անհրաժեշտ գործածութիւն, երբայեցերէնի յատուկ:

- Բացեալ զբերան իւր (ստէպ) - Aperiens os suum. - ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ. (Մտթ. Ե 2).
- Ելեալ զնաց, egressus ibat, ἐξελθὼν ἐπορεύθη.
- Ելեալ խնդրեցից... (Առակ. ԻԳ 33).

- Ելեալ զնացին յերամակն խոզից (Մտթ. Ը 32).
- Ելեալ ածեցեալ տայր պտուղ (Մրկ. Դ 8).
- Ելեալ շրջէին ընդ քաղաքս (Ղուկ. Թ 6):

դ) Ստէպ կը գործածուի նախդրին Հայցական փոխանակ պարզ ստորոգելի.

- Եղիլիք ինձ յուստերս եւ ի դստերս - Et ero vobis in patrem, et vos eretis mihi in filios et filias, dici Dominus. - καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς πατέρα, και ὑμεῖς εἴσεσθε μοε εἰς υἱοὺς και θυγατέρας... (Բ Կոր. Զ 18).
- Արար Աստուած զմարդն ի պատկեր իւր (Ծնն. Ա 27).
- Եղիցին երկոքեան ի մարմին մի (Մտթ. ԺԹ 5: Մրկ. Ժ 8: Եփ. Ե 31: Յուդիթ ԺԴ 6: Սիր. Լ 14)... զի եղէ Իսրայէլի ի Հայր (Երեմ. ԼԱ 9).
- Ես եղէց քեզ ի Հայր... (Բ Կոր. Զ 18).
- Առից զձեզ ինձ ի ժողովուրդ (Ելք. Զ 7).
- Եղիցուք քեզ ի ծառայս (Ա Թագ. ԺԷ 9):

ե) «Որդի»

կը գործածուի գոյականի սեռականին հետ, փոխանակ Համապատասխան ածականի:

- ... Բայց որդին կորստեան. - Nemo ex eis periit nisi filius perditionis. - οὐδεις ἐξ αὐτῶν... εἰ μὴ οἱ υἱοὶ τῆς ἀπωλείας. (Յովհ. ԺԷ 12).
- Ո՛չ դուք որդիք կորստեան էք (Ես. ԾԷ 4).
- առնէք զնա որդի գեհենի (Մտթ. ԻԳ 15):
- Եթէ իցէ անդ որդի ողջունի (Ղուկ. Ժ 6).
- զի որդիք աշխարհիս այսոքիկ (Ղուկ. ԺԶ 8).

- զի որդիք լուսոյ եղիջիք (շատ) (Յովհ. ԺԲ 36) եւն:

զ) Եբրայեցերէնի մէջ ածականի գործածութիւն չըլլալով: նոյնպէս բոլոր ածականները կը ձեւանան գոյականին սեռականէն որուն հայ թարգմանիչը ստէպ կ'ենթարկուի:

- Որ է նոցա հանդէս կորստեան. - Quae illis est causa perditionis.

- ἦτις ἐστὶν αὐτοῖς ἔνδειξις ἀπωλείας. (Փիլ. Ա 28).

- Խաւար խստութեան (խիստ) ի տարակուս. (Ես. Ե 30).

- այր իմաստուն, աթոռ հանճարոյ (Առ. ԺԲ 23).

- Հոգի գիտութեան եւ աստուածաշատութեան (Ես ԺԱ 2).

- որ ունիցի զկերպարանս աստուածապաշտութեան (Բ Տիմ. Գ 5).

- Ոչինչ գործ չարութեան ի նոսա (Եսթ. ԺԶ 15).

- Հոգի շնորհաց եւ գթութեան (Զաք. ԺԲ 10).

- Օր խռովութեան եւ կորստեան (Ես. ԻԲ 5).

- Մածուցանիցեն հերձուածս կորստեան (Բ Պետ. Բ 1).

է) Եբրայեցերէնը բաղդատական եւ գերադրական աստիճաններ չունի եւ անոնց փոխարէն կը գործածէ դրական աստիճանը: Հայերէնը թէեւ շատ անգամ կը գործածէ բաղդատական ձեւը (օր. լաւագոյն), բայց ընդհանրապէս կը մնայ բնագրին հարազատ. այսպէս՝

- Լաւ էր նմա եթէ չէր իսկ ծնեալ. - Bonum erat (meglius) ei, si non esset natus. - καλὸν αὐτῷ - փոխանակ κάλιον. (Մրկ. ԺԴ 21).

- Լաւ էր թէ մեռեալ էաք (Մնն. ԻԹ 19, Ելք. ԺԶ 3).

- զի լաւ էր մեզ յեգիպտոս... (Թիւ. ԺԱ 18).

- Լաւ է քեզ եթէ մի յանդամոց քոց (Մտթ. Ե 30).

- Ոչ է աշակերտ լաւ քան զվարդապետ իւր (Ղուկ. Զ 40).

Մտթ. (ԺԹ 24) եւ Մրկ. (Ժ 25) կը գործածեն «Դիւրին է մալխոյ...» մինչ Ղուկաս կ'ըսէ «Դիւրագոյն է մալխոյ ընդ...» (ԺԸ 25).

Զինչ դիւրին է, ասել... (Մրկ. Բ 9).

- Դիւրին իցէ երկնից եւ երկրի... (Ղուկ. ԺԶ 17).

- Մեծ է պատիժ իմ քան զթողուլդ (Մնն. Դ 13).

- Մեծ է Տէր քան զամենայն աստուածս (Մնն. ԺԸ 11).

- Փոքրիկն յարքայութեան երկնից մեծ է... (Մտթ. ԺԱ 11).

- Զի մեծ քան զՅովնան է աստ (Մտթ. ԺԲ 41, 42 եւն...).

- Հայր իմ մեծ է քան զիս (Յովհ. ԺԴ 28) եւն եւն...

ը) «Ոչինչ» եւ «Ոչ ոք»

Այս ժխտական ձեւերը, չըլլալով եբրայեցերէնի մէջ, կը գործածուին զանազան դարձուածքներ մերձաւոր այս իմաստներուն.

- Ոչ ամենեքեան բաւական են. - Non omnes capiunt verbum. - փոխանակ „Nemo". - οὐ πάντες χωροῦσιν τὸν λόγον τοῦτον. (Մտթ. ԺԹ 11).

- Ոչ տկարացի առ յԱստուծոյ ամենայն բան (= ոչինչ) (Ղուկ. Ա 37).

- Ոչ գոյ պակասութիւն ամենայն բանի (Դատ. ԺԸ 10).

- Ամենայն բան ոչ թագչիցի... (Բ Թագ. ԺԸ 13).

- Մի վրիպեցի բան մի ի բանից (Եսթ. Զ 10):

թ) «Որ»

Եբրայեցերէնի մէջ «որ» յարաբերական դերանունը չհոլովուելով, անձնական դերանունը կը հոլովուի: Հայ ինչպէս նախ յոյն եւ լատին հեղինակները անձնականէն զատ կը հոլովեն նախ յարաբերական դերանունը, քանի որ իրենց լեզուն կը թոյլատրէ, աւելի ճիշտ՝ կը պահանջէ:

- Որում չեմ բաւական խոնարհել լուծանել զխրացս կօշկաց Նորա. - Cuius non sum dignus procumbens solvere corrigiam calccamentorum eius.

- οὐ οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἰμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. (Մրկ. Ա 7).

- Որոյ դուստր իւր նեղեալ էր յայսոյ (Մրկ. է 25).

- յորում այս պիղծ գոյր ի նմա (Մրկ. Ա 23).

- Որոյ հեծանոցն ի ձեռին Իւրում (Մտթ. Գ 12).

Այս ձեւը ստէպ գործածուած է Հին Կտակարանին մէջ, իսկ Նորին մէջ տասէն աւելի անգամներ:

ծ) «մի»

Քանակական այս թիւը ստէպ կը գործածուի իբրեւ անորոշ յօդ (ոմն-ի տեղ), քանի որ եբրայեցերէնը զուրկ է «ոմն» է: Հայերէնը սակայն շատ աւելի յաճախակի «ոմն» կը նախընտրէ, օր. (Ղուկ. ԻԲ 56) եւն...

«մի» «ոմն»-ի իմաստով.

- Մատուցեալ դպիր մի սսէ ցնա. - Accedeus unus (quidam) seriba, ail illi.

- Προσελθὼν εἷς γραμματεὺς εἶπε - ναὐτῷ. (Մտթ. Ը 19).

- Մատեալ առ նա աղախին մի (Մտթ. ԻԶ 69).

- Գայ աղախին մի քահանայապետին (Մրկ. ԺԴ 66).

- Մատեալ աղախին մի ունկն դնել (Գործ. ԺԲ 13).

- Ղուկաս համապատասխան հատուածին մէջ կը գործածէ ոմն. «աղախին ոմն» (Ղուկ. ԻԲ 56):

ժա) «Եթէ»

«Եթէ ստէպ կը գործածուի երկու Կտակարաններուն մէջ ալ, փոխանակ «արդեօք»ի:

- Տէր եթէ սակաւք իցեն որ... - Domine, si paucisunt... (փոխան. num) - Κύριε, εἰ ὀλιγοί... (փոխան. ἄρα μή) (Ղուկ. ԺԳ 23).

- Տէր, եթէ ի ժամանակի աստ... (Գործ. Ա 6).

- ...եթէ զհոգին սուրբ ընկալարո՞ւք (Գործ. ԺԹ 2).

- ... եթէ յաւելցո՞ւք մարտնչիլ ի պատիր (Դատ. Ի 23) եւն...

Միւս կողմէ սակայն բոլորովին անտեսուած է «արդեօք»-ը գործածուած 30-է աւելի անգամներ. այսպէս՝

- Կերա՞ր արդեօք ի նմանէ (Մնն. Գ 11).

- Զէի արդեօք արժանի համբուրել (Մնն. ԼԱ 28) եւն...

ժբ) «ի (սուր...»

Նախդրիւ հայցական գործածուած գործիականի իմաստով.

- Սպանին ի սուր (սրով) սուսերի (Մնն. ԼԴ 26).

- Անկան ամենեքեան ի սուր սուսերի (Յես. Ը 24).

- (Ա Եզր. Ը 78: Բ Եզր. Թ 7: Յուդիթ Ը 18: Ա Մակ. - բազմաթիւ են: Բ Մակ. ԺԳ 21: Սղմ. Է 62, 64: Սիր. ԻԶ 27: Ես. ԺԳ 15, Լ է 7, Կ Ե 12, ԿԶ 16: Ովսէ: Ղուկ. ԻԱ 24) եւն...

- Եկի ի մարմին անարատ (Իմաս. Ը 20).

- ո՞չ յանուն քո մարգարէացաք (Մտթ. է 22).

- Որ ընդունի զմարգ. յանուն մարգ. (Մտթ. Ժ 41, 42. ԺԸ 5, 20. ԻԱ 9. ԻԸ 19 - մկրտեցիք յանուն)
- Ի նմանութիւն որթու խոտակերի (Սղմ. ձԵ 20).
- Ի նմանութիւն տաճարի (Սղմ. ձԽԳ 12).
- Դրօշեաց ի նմանութիւն պատկերի (Ես. ԽԴ 13).
- Իբրեւ ի նմանութիւն որդւոյ մարդոյ (Դան. Ժ 16).
- Ի պատկեր իւրոյ բարերար... (Իմաս. Բ 23).
- Ի նոյն պատկեր նորոգիմք (Բ Կոր. Գ 18):

ժգ) «Եւ»

Չանազան տեղեր վերջաւորութեան ուժ կը ստանայ, զի, բայց, յայնժամ-ի եւն... իմաստով:

- Հասեալ է ժամ եւ որդի մարդոյ մատնի ... փոխանակ զի-ի
- *Ecce appropinquavit hora, et Filius hominis tradetur...* փոխանակ "ui"-ի. *καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου* փոխանակ *iva*. (Մտթ. ԻԶ 45).
- Իբրեւ լցան աւուրք ութ ... եւ կոչեցաւ անուն նորա (Ղուկ. Բ 21).
- Կամեցայ գալ առ քեզ ... եւ խաբանեաց զմեզ սատանայ (Ա Թես. Բ 18).

Մինչ Հայերէնը կ'ըսէ «զի երթայց նախ թաղեցից» (Մտթ. Ը 21), յունարէն ու լատիներէնը կը թարգմանին „*καὶ*“-„*et*“ով:

ժդ) Սեմական լեզուներու գլխաւոր յատկանիչներէն մին է անձնական դերանունի յաճախակի գործածութիւնը փոխանակ տէր-բայի:

Նոր Կտակարանին մէջ, օրինակի համար 300-է աւելի անգամներ կը հանդիպինք նախադասութիւններու ուր անձնական դերանուններու գործածութիւնը

ստեպ կը կրկնուի մի քանի տողի մէջ. առնէնք ոեւէ հատուած մը.

«Եհարց զնա Պիղատոս եւ ասէ. Դո՞ւ ես թագաւորն Հրէից. նա պատասխանի ետ նմա եւ ասէ. դու ասես, եւ չարախօսին զնմանէ յոյժ քահանայապետքն եւ նա ոչ ինչ տայր պատասխանի» - „*Et interrogavit eum Pilatus Tu es rex Iudaeorum? Et ille respondens, ail illi: Tu dicis. Et accusabant eum summi sacerdotes in multis*” - „*Καὶ ἐπηρώτησεν αὐτον ὁ Πιλάτος σὺ εἶ ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ λέγει σὺ λένεις. καὶ κατηγοροῦν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά*” (Մրկ. ԺԵ 2-3):

Եւ նման շատ հատուածներ ուր կարելի էլ գործածել տէր-բայի կամ բուրդովին զանց ընել:

Հուսկ երկու խօսք մըն ալ լատիներէնի եւ յունարէնի Հայերէնէն ունեցած քանի մը մանր տարբերակներու մասին:

ա. - Լատիներէն եւ Յունարէն շատ անգամ կ'ենթարկուին երրայեցերէնի դարձուածքային անկատարին (*loustructio periphrastica*) մինչ Հայ թարգմանիչը կը պահէ միշտ կանոնաւոր անկատարը. այսպէս մինչ մենք կ'ըսենք. - Իբրեւ իշխանութեամբ ուսուցանէր (Մտթ. Է 29), լատիներէնը կ'ըսէ.

Erat enim docens eos... փոխան. *docebat*.

Նոյնպէս յունարէնը.

- *ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσ...*
- *Erat enim docens eos quasi pot.* (Mc. I, 22).
- *ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν...*
- *Eram apud vos in templo docens* (Mc. XIV, 49).
- *κάθ ἡμέραν ἤμην διδάσκιοῦν*

- Ուսուցանէր եւ ասէր... - *Clamabat ergo Jesus... docens et dicens...* (Յովհ. Է 28).

Հաւագոյն պիտի ըլլար ըսել *et docebat dicens...* եւն... եւն...

բ. Յունարէնը վաթսուէն անգամէն աւելի փոխանակ կոչականի գործածած է ուղղականը յօդով, խղճմտօրէն թարգմանելով երրայեցերէնի յօդը, որ միացած կը մնայ բառին: (Տալիթա - Տը յօդ է). այսպէս ունին 302 պարագայ, օր.

- *τὸ κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγρειρε...* աղջիկ դու, քեզ ասես, արի'... (Մրկ. Ե 42).
- *Ἔλ, այսդ պիղծ, ի մարդոյ այսի. 'ἐξέλθε τὸ πνεῦμα τὸ ἀνάθαρτον...* (Մրկ. Ե 8).
- *Κί'ν դու, ո՞ւր ես'... ἡγουνή, ποῦ εἶσιν* (Յովհ. Ը 10).

- Աբբա՛ Հայր... 'Αββᾶ ὁ Πατήρ (Մրկ. ԺԴ 36).

- Այո՛ Հայր, զի այսպէս հաճոյ... *ναί, ὁ Πατήρ, ὅτι οὕτως εὐδοκία...* (Մտթ. ԺԱ 26).

գ. Այնտեղ, ուր Հայերէնը նախըրի Հայցական կը գործածէ (ի սուր, յանուն, ի պատկեր)... լատիներէն եւ յունարէն նախըրի տրական կը դնեն.

- *Nonne in nomine tuo propheta..., οὐ τῷ σῷ ὀνόματι ἐπραφητεύσαμεν* (Mt. 7, 22).
- *In nullo re potest exire, nisi in oratione...* *ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν... ἐν προσευχῇ.*
- *Νί իւիք ելանէ... եթէ ոչ աղօթիւք եւ պահօք* (Մրկ. Թ 28):